

**Олександр
Білокобильський**

***«УКРАЇНСЬКИЙ КОНСЕНСУС».
ПОШУК ІСТИНИ ЗА ДОБИ
«ПОСТПРАВДИ»
(передмова)***

Книгодрукування, за Маклюеном, подарувало світові небачену уніфікацію та стандартизацію, що заклали основу сучасної цивілізації. Додамо, що воно ж поширило відмінне від «ἀλήθεια» та «veritas» уявлення про істину як єдину та предвічну – біблійне уявлення, передане в Книзі (Біблії). Ми сформувалися як цивілізація Єдиної істини. До сьогодні це уявлення надихає вчених на творення космогонічних моделей чи «теорій усього».

Проте світ змінюється, сьогодні ми говоримо про те, що живемо в світі «постправди». У такого зламу багато причин.

– в глобальному світі ми зіткнулися з новим локалізмом, захистом ідентичностей, які вважали вже зниклими – національних, регіональних, релігійних – люди готові пожертвувати загальними істинами заради власної маленької правди;

– соціальні мережі та інші засоби масової комунікації породили ефект «цифрового стада», коли емоційний крик вождів затьмарює доводи розуму;

– тотальний доступ до друкованого слова розмив значимість експертів і наочно зрівняв у правах усіх, хто здатен формулювати певну точку зору, змушуючи їх заходитися криком, аби бути почутими, й нагнітаючи пристрасті мало не в кожній області культури.

Однак, є й більш фундаментальні причини змін, які відбуваються.

Європейська культура, починаючи з XV-XVI століть, поступово скидає покрови абсолютизму з дедалі ширшого кола культурних практик – застосування універсальних понять до реальності зрівняло в правах релігії, нації та культури. А це, в свою чергу, релятивізувало релігійні, національні, етичні, естетичні переконання європейців. Історія новітньої філософії – це історія прощання з абсолютистськими стереотипами, префікс «пост-» щоразу символізує розставання з одним із подібних стереотипів.

Останньою фортецею залишалася сфера граничних цінностей і світоглядних настанов – імперативи свободи, прав людини, демократії та похідні з них уявлення про глобальний відкритий ринок (економіка), демократичний світоустрій (політика), світське утилітарне суспільство (аксіологія) лягли в основу західного сценарію глобалізації. Проте в глобальному і віртуалізованому світі з'явилися альтернативні парадигми і в цій галузі – релігійно-мотивовані політпроекти і нелоіберальні

соціуми, які претендують на глобальний статус (наприклад, Китай з його приматом цілей суспільства над цілями особистості). І це не більше ніж зворотний бік тих відкриттів, які зробив сам Захід. Адже релятивізована (секуляризована) істина всього лише прагматичний імператив і, отже, альтернативна прагматика настільки ж правомірно може претендувати на власну істину.

Сучасні цифрові технології репрезентації реальності і комунікації створили символічний простір другого рівня, – віртуальну реальність, яка не тільки більш повно відображає реальність фізичну, а і її доповнює. Наші знання про світ формуються за допомогою віртуалізованих посередників – соціальних мереж, новинних агентств, офіційних інтернет-сторінок тощо. Середньостатистична людина з одного боку, не в змозі хоч якось надійно перевірити інформацію, отриману з Інтернету, а з іншого, розуміє, що часи Єдиної Істини залишилися в минулому. Ці два чинники й призводять до того, що можна було б назвати «змаганням істин», коли формуються кілька версій тих чи тих подій, кожна з яких просувається зацікавленими особами, для отримання власної вигоди, в першу чергу політичної та економічної.

Розробленість сучасних засобів і обсяг залучених ресурсів у галузі просування альтернативних істин сьогодні настільки значні, що експерти пророкують появу своєрідного ринку істини, а також формування різних культурних підсвітів, які сповідують різні істини. Таким чином, до класичних форм боротьби задля досягнення істини, сьогодні додається боротьба за розуміння того, що ж істинне.

Не варто недооцінювати напруження й виснажливість цієї боротьби, адже західна людина навіть в епоху постправди пов'язує свої уявлення про належне/істинне з універсальними (загальнолюдськими) цінностями і здатність одного з учасників боротьби переконати електорат (споживача) в тому, що саме його істина втілює вічні орієнтири розвитку людства, дозволяє отримати значні дивіденди.

Тому сьогодні як ніколи високою є ціна критичного підходу до поширюваної інформації, помножена на особисту відповідальність того, хто на підставі своїх уявлень про професійну, інтелектуальну, громадянську чесність виносить судження про гідність певного твердження, яке претендує на істинність. Таким твердженням може виступати передвиборча обіцянка, сукупність політичних цілей, оцінка

подій або стратегія вирішення конфліктів. Більш того, сьогодні як ніколи високою є ціна публічних майданчиків, виходячи на які експерти, інтелектуали, аналітики – назвіть їх як завгодно, – які в повсякденній діяльності, в силу приналежності до корпорацій, партій, соціальних страт змушені солідаризуватися з певними версіями істини, можуть зважитися на індивідуальну точку зору і запропонувати її в якості третейської думки, максимально очищеної від кон'юнктури. Навіть беручи до уваги тонкість межі між заангажованим і незаангажованим судженнями, можна сподіватися, що постала в висловлюваннях попередніх учасників традиція дозволить новим спікерам прагнути до максимальної об'єктивності.

Колись Маршал Маклюен, автор «Галактики Гутенберга», писав: «...якщо одна технологія розширить одне або більше з наших почуттів, залучаючи їх до соціального світу, між ними виникнуть нові пропорції, що в підсумку стане початком нової культури». Сьогодні технології формування і просування парадигм істини змінили наш світ, і прийшов час докласти зусиль для того, щоб ці зміни не стали незворотно негативними. Ініціатива «Український консенсус» є нехай маленьким, але кроком на цьому шляху.

Розуміючи, що тільки обґрунтована дискусія може стати основою взаєморозуміння з найскладніших проблем, УІСГРА в 2014 році розпочав проект «Український консенсус», який сьогодні виходить на новий виток свого розвитку. В його рамках Інститут запропонував практику прямих діалогів з людьми, які мають різні погляди на події на Донбасі, в Україні, світі, але при цьому готові, залишаючись у межах раціональної аргументації, не скочуючись у прірву порожніх звинувачень або образливих дій і висловлювань на адресу опонентів, не тільки відстоювати свої переконання, а й брати участь у формуванні певного нового шляху до примирення і стабілізації в нашій країні. Ми запропонували авторитетним діячам науки, політики, релігії висловити своє бачення можливих шляхів припинення військового конфлікту на Донбасі і гармонізації ситуації в українському суспільстві. Результати реалізованої частини «Українського консенсусу», в якому автори ініціативи бачать основу для можливих програм гармонізації українського суспільства, і представлені в цьому виданні.